

Stanje populacija velikog tetrijeba (*Tetrao urogallus* L.) na području Federacije Bosne i Hercegovine

Sead Hadžiabdić

Hadžiabdić, S., 2008: Status of populations of the capercaillie (*Tetrao urogallus* L.) in the in the Federation of Bosnia and Herzegovina

Within the project on protection of the capercaillie habitat, the Association of forestry engineers and technicians conducted during the years 2003 and 2004 counting of display grounds and individuals of capercaillie in the of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The paper presents the project results.

Uvod

Veliki tetrijeb (*Tetrao urogallus* L.) je vrsta koja gnijezdi u borealnim i umjerenim šumama „starog svijeta“ (Marti & Picozzi, 1997). Procjenjuje se da sveukupna evropska populacija ove vrste broji između 760.000 i 1.000.000 gnijezdećih parova i prema podacima BirdLife-a smatra se stabilnom. Međutim, brojnost populacija u pojedinim zemljama kao npr. Italiji, Sloveniji, Švicarskoj itd., je u opadanju (BirdLife International, 2004). Krajem 19. i početkom 20. vijeka u Bosni i Hercegovini ova vrsta je naseljavala šumska područja na širem području zemlje. (Obratil, 1975). Prema nezvaničnim podacima za 1992. godinu, u Bosni i Hercegovini je bilo oko 1500 jedinki (kljunova) velikog tetrijeba. Prema jedinom dosada publikovanom prijedlogu ugroženih vrsta za Bosnu i Hercegovinu (Obratil & Matvejev, 1989), uvršten je u popis sa oznakom „E“ tj. ugrožena vrsta. U kategoriju ugroženih vrsta svrstan je zbog izraženog antropogenog uticaja (uništavanja staništa) i krivolova. Na današnje stanje staništa velikog tetrijeba u Bosni i Hercegovini najveći uticaj je imao način gazdovanja šumama u prošlosti koji je, pored ilegalne sječe, uvjetovao uništavanje i fragmentiranje staništa. Posljedica ovakvog stanja je da se danas veliki tetrijeb rijetko nalazi na staništima ispod 1000 metara nadmorske visine. Usljed ratnih i poslijeratnih dešavanja došlo je do značajnih promjena u brojnosti i širini areala velikog tetrijeba u Bosni i Hercegovini.

Udruženje šumarskih inženjera i tehničara Federacije BiH pokrenulo je 2003. godine, projekat zaštite staništa velikog tetrijeba. Projektom je rukovodio Sejad Alihodžić, dok su saradnici bili šumarski stručnjaci sa područja Federacije BiH. U radu su prezentirani rezultati projekta.

Metode rada

Projekat je obuhvatio terensko prikupljanje podataka i njihovu analizu u okviru zajedničkih radionica. Održane su ukupno tri radionice.

Na prvoj radionici saradnici su poznati sa projektom. Podijeljeni su zadaci kako bi se evidentirala i locirala obitavališta i pjevališta istraživane vrste, te se približno ustanovio broj jedinki (kljunova).

Tokom druge radionice sumirani su rezultati terenskih istraživanja i evidentirani negativni antropogeni i drugi uticaji na staništa i populacije. Također, na osnovu

rezultata predložene su određene mjere.

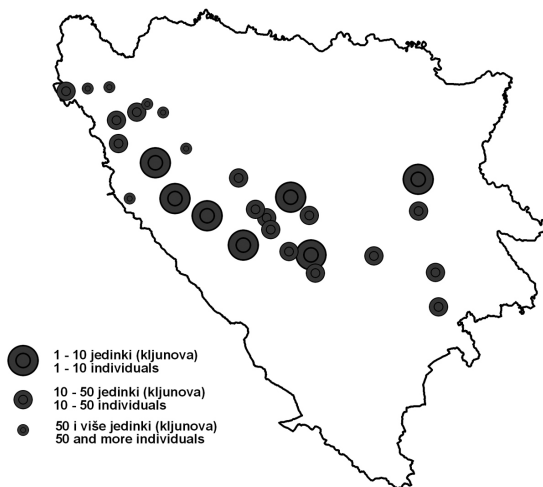
Rezultati realizacije predloženih programskih mjera su analizirani na trećoj radionici.

Rezultati rada

Tokom 2003. i 2004. godine na površini od 13.438 hektara zabilježeno je 285 pjevališta i 1053 jedinke. Na obuhvaćenoj površini je računata i površina za vrijeme sezonskog vertikalnog migriranja koka kada se spuste niže od pjevališta i „bojni“ gdje leže na jajima i izvode mlade.

Tabela 1. Brojnost pjevališta i jedinki velikog terijeba na registrovanim nalazištima
Table 1. Number of display grounds and individuals of the Capercaillie in the registered sites

Područje <i>Area</i>	Broj pjevališta <i>Number of display grounds</i>	Broj jedinki (kljunova) <i>Number of individuals</i>	Obrađena površina (ha) <i>Researched area (ha)</i>
Plješeвица	19	36	450
Petrovac-Osječenica	2	4	60
Drvar-Osječenica	16	32	350
Grahovo	3	6	70
Bihać	8	4	280
Sansko-Grmeč	2	4	50
Ključ-Šiša	2	4	70
Krupa-Grmeč	4	6	100
Tromeđa Sana-Sanski Most-Grmeč	4	8	120
Petrovac-Sansko	5	10	130
Petrovac-Grmeč-Osječenica	16	46	620
Kladanj-Konjuh	16	67	1140
Drvar-Klekovača	12	59	713
Bosansko Grahovo-Šator	8	79	536
Kupres- Malovan	11	69	624
Glamoč-Šator-Staretina-Kujača-Ovčara- Klekovača	20	119	1365
Konjic-Neretvica	1	11	3
Hadžići-Igman	16	48	178
Busovača-Kruščica	11	16	271
Donji Vakuf- Prusačka	3	15	197
Gornji Vakuf-Vranica	5	26	364
Bugojno- Skrta	4	13	567
Donji Vakuf-Semešnica	5	29	603
Olovo-Olovska	13	46	349
Foča- Ustikolina	8	24	98
Prača-Jahorina	9	28	42
Jajce-Šedinac	3	10	1500
Fojnica-Prokos	6	60	2000
Travnika-Kruščica-Sobešić	53	148	588
UKUPNO	285	1027	13.438



Slika 1. Prostorna distribucija i brojnost jedinki velikog tetrijeba u FBiH
Figure 1. Spatial distribution and number of individuals of the Capercaillie in FBiH

Diskusija i zaključci

Prikupljeni podaci o stanju populacije velikog tetrijeba na području Federacije BiH predstavljaju preliminarne rezultate i njihova tačnost je u razmjeru 10% (broj pjevališta) do 30% (broj jedinki). Stoga je neophodno uraditi još jedno prebrojavanje prije nego se uspostavi određeni sistem monitoringa.

Neophodno je naglasiti da je na osnovu analize faktora koji utiču na populaciju sačinjen Program mjera i podijeljeni zadaci koje bi trebale realizirati sve interesne zajednice kao što su: državni organi na nivou Federacije BiH, kanton i općina, šumarska preduzeća koja gazduju šumama gdje ima tetrijeba, sakupljači ljekovitog bilja i bobičastog voća, planinari i drugi. Među predloženim mjerama je i redukcioni odstrjel predatora koji ugrožavaju populaciju. Tako je među faktorima koji ugrožavaju populaciju tetrijeba na konstatovanim područjima posebno naglašeno povećano prisustvo risa i gavrana. Areal risa u Bosni i Hercegovini se tokom posljednjih godina sve više širi. S obzirom na to da su u divljini njegove najčešće žrtve papkari, a zbog njihovog nedostatka posljednjih godina primjećuje se sve veće prisustvo risa na područjima koja naseljava veliki tetrijeb. Također, gavran (*Corvus corax* L.) zbog enormne brojnosti sve više ugrožava tetraonidae, pa i tetrijeba.

Na kraju ove faze Projekta dogovoreno je da se na Kupresu 2008. godine održi radionica koja bi imala za cilj utvrđivanje metodologije obilježavanja zona stroge zaštite, pufer zona i mogućih prirodnih koridora za širenje vrsta na nove lokacije, kao i tranzicijske zone. Planirano je da se razmatraju pitanja uvođenja GIS-a, povezivanja nalazišta sa atributima, te automatskog prenošenju podataka sa terena na karte i digitalnu bazu podataka. U sljedećoj fazi biće uključeni predstavnici šumarstva Republike Srpske kako bi se projekt proširio i realizirao na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Prvi put će se postaviti i pitanje stvaranja mikro naselja cenobionata

bez kojih je poremećen ekvilibrijum ekosistema neophodnog za život velikog tetrijeba i tetraonida općenito.

Literatura

- BirdLife International, 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Marti, C. & Picozzi, N., 1997: Capercaillie. U: Hagemeyer, W.J.M. & Blair, M. (eds), 1997: The EBBC Atlas of European Breeding Birds. T & A D Poyser, London.
- Obratil, S., 1975: Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine IV (*Galliformes*, *Gruiformes*). GZM BiH (PN) NS 13: 153-161.
- Obratil, S. & Matvejev, S., 1989: Predlog "Crvene liste" ugroženih ptica SR Bosne i Hercegovine. Naše starine, 18-19: 227-235.

Summary

The Association of forestry engineers and technicians of Federation of Bosnia and Herzegovina launched in 2003 a project for protection of the Capercaillie habitat. The project leader was Sejad Alihodžić, and collaborators were the specialists in forestry from Federation of Bosnia and Herzegovina. During the years 2003 and 2004 in an area of 13,438 ha, 285 display grounds and 1053 individuals have been recorded. The mentioned area also includes the area of seasonal vertical migration of hens. Among the factors of endangerment to populations of the capercaillie, a prominent place occupies the increased presence of the lynx and the raven. Based on the analysis of factors having an influence on the population, a programme of measures was done, which, among other things, comprises limited hunt of predators which make threat.